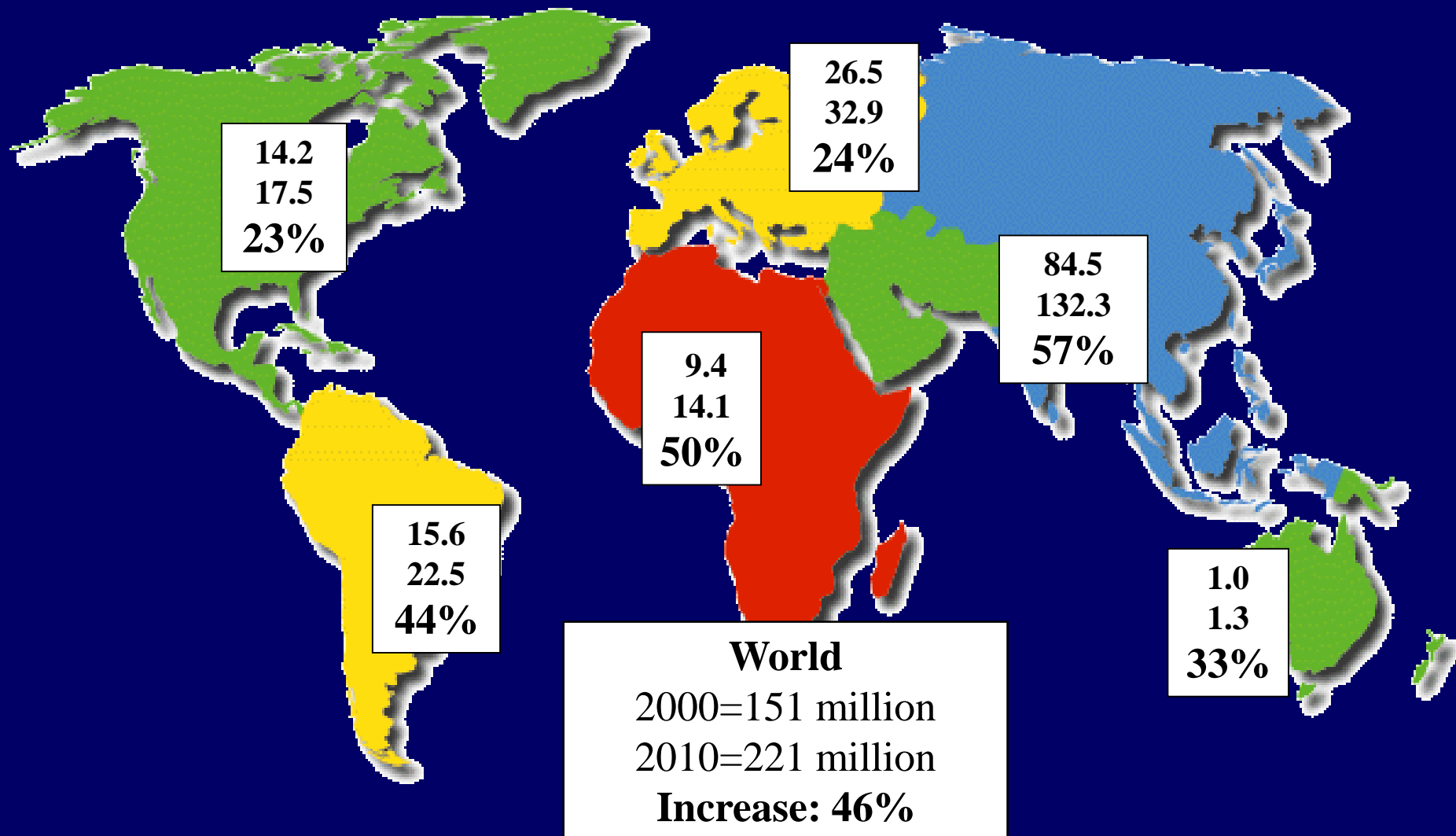

Szénhidrát anyagcsere

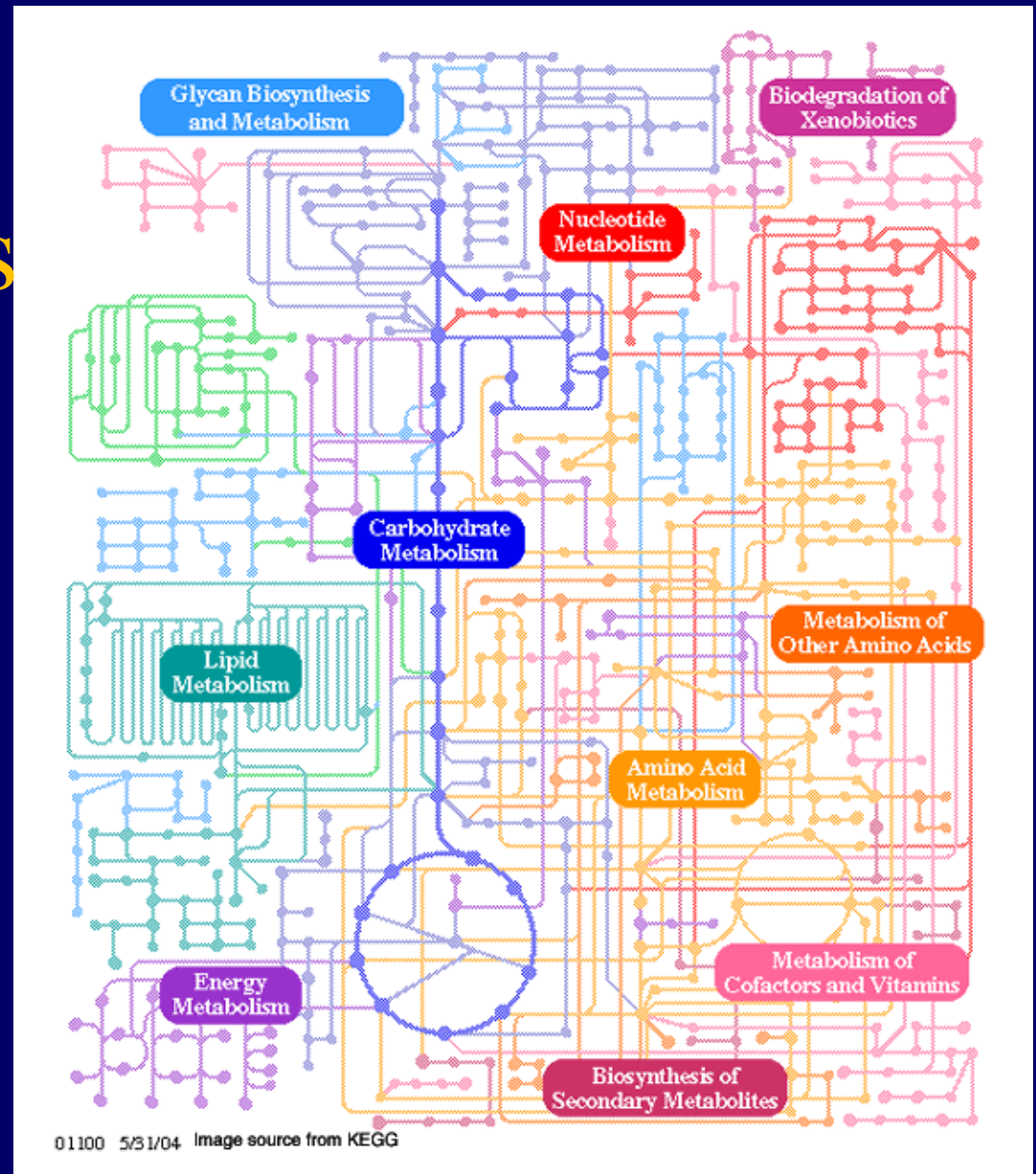
Kőszegi Tamás

**PTE Laboratóriumi Medicina
Intézet**

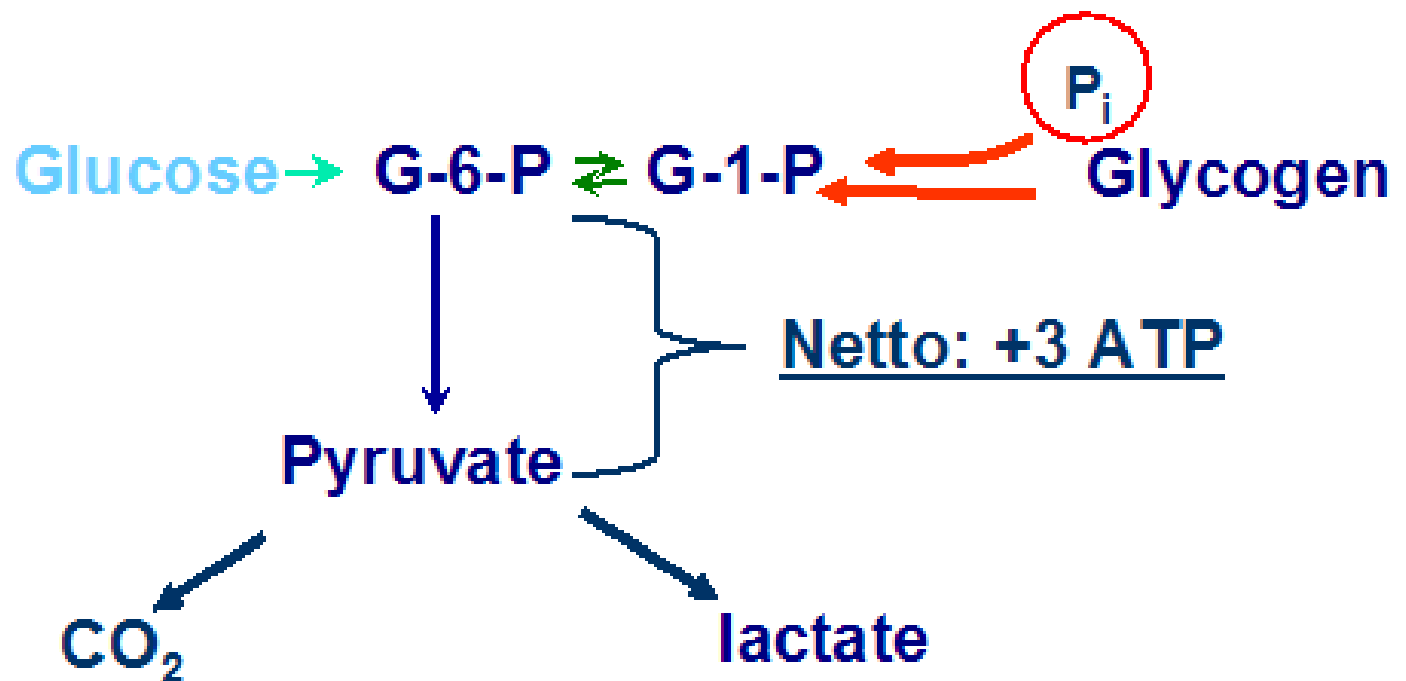
Global Projections for Diabetes 1995-2010

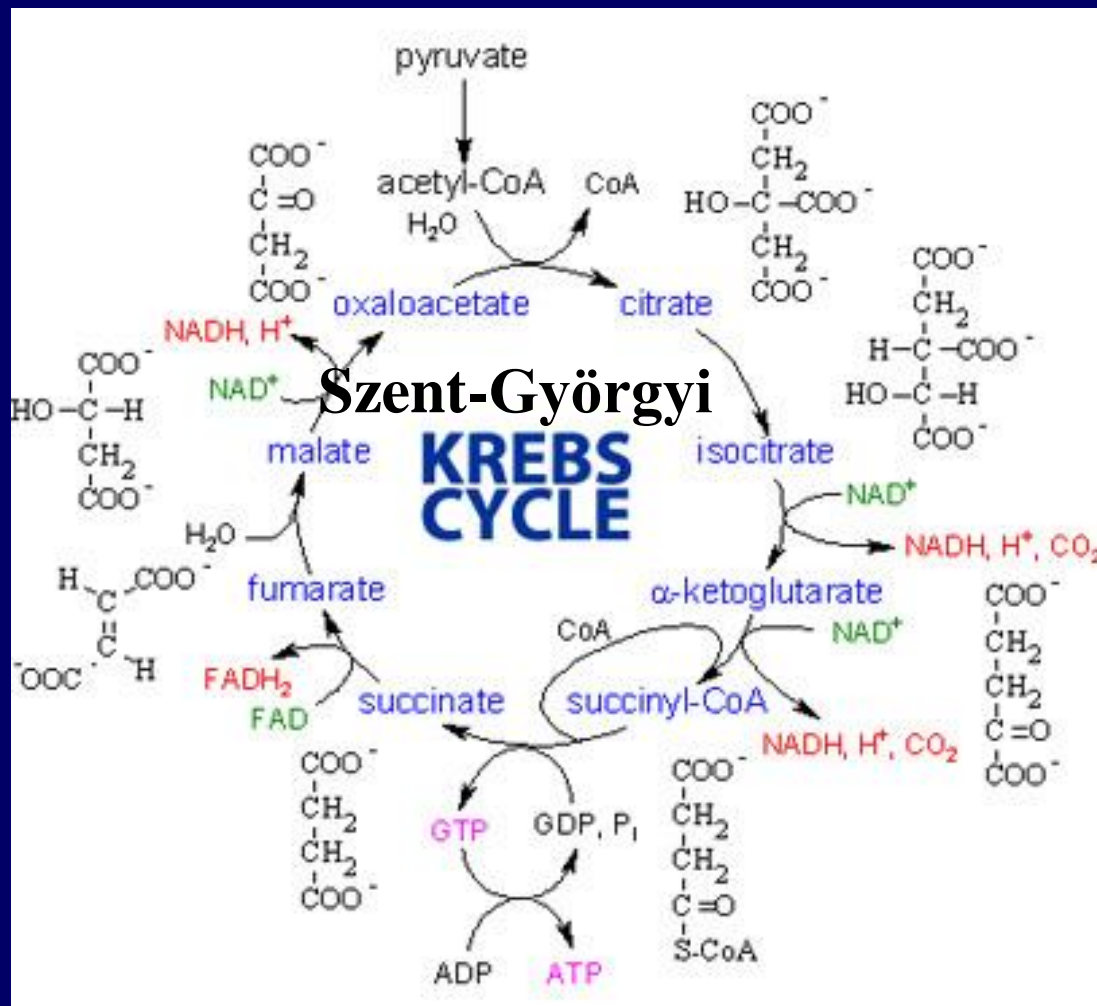
Szénhidrát metabolizmus

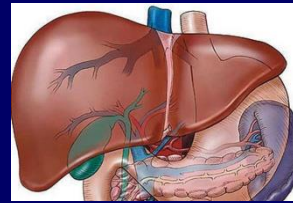
Szénhidrát metabolizmus

Citrát-kör

Homeosztázis

Hormon	Hatás	Szerv	Pl. glükóz
Inzulin	Sejt glükózfelvetele ↑ Glikogénszintézis, fehérjeszintézis ↑ Zsír-, trigliceridszintézis ↑ Glukoneogenesis, glikogenolízis ↓ Ketogenesis, lipolízis, proteolízis ↓	Izom, zsír Izom, máj Zsír Izom, máj Zsír, máj, izom	↓
glukagon	Glikogenolízis, glukoneogenesis ↑ Ketogenesis, lipolízis ↑	máj Zsír, máj	↑
amilin	Étvágy ↓ Gyomor kiürülés ↓	Agy gyomor	↓
adrenalin	Glikogenolízis ↑ Lipolízis ↑	Máj, izom Zsír	↑
GH	Glikogenolízis ↑ Lipolízis ↑	Máj Zsír	↑
Kortizol	Glukoneogenesis, glikogénszintézis ↑ proteolízis ↑ Szöveti glükózfelhasználás ↓	Máj Izom Máj, zsír, izom	↑
GLP-1	Inzulinszintézis ↑ Gyomor kiürülés ↓	Hasnyálmirigy B sejt gyomor	↓

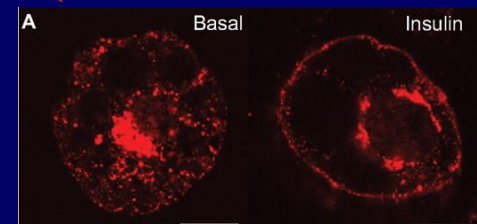
Somogyi effektus

GLUT (glükóz transzporterek)

- GLUT1: Magzati sejtek, eritrociták, endotél pl. vér-agy gát (Szintézise csökken, ha magas a plazma glükóz)
- GLUT2: Vese, máj, pankreász B sejt, kétirányú
- GLUT3: Neuronok, placenta
- GLUT4: Zsírszövet, izomszövet (szívizom, vázizom)

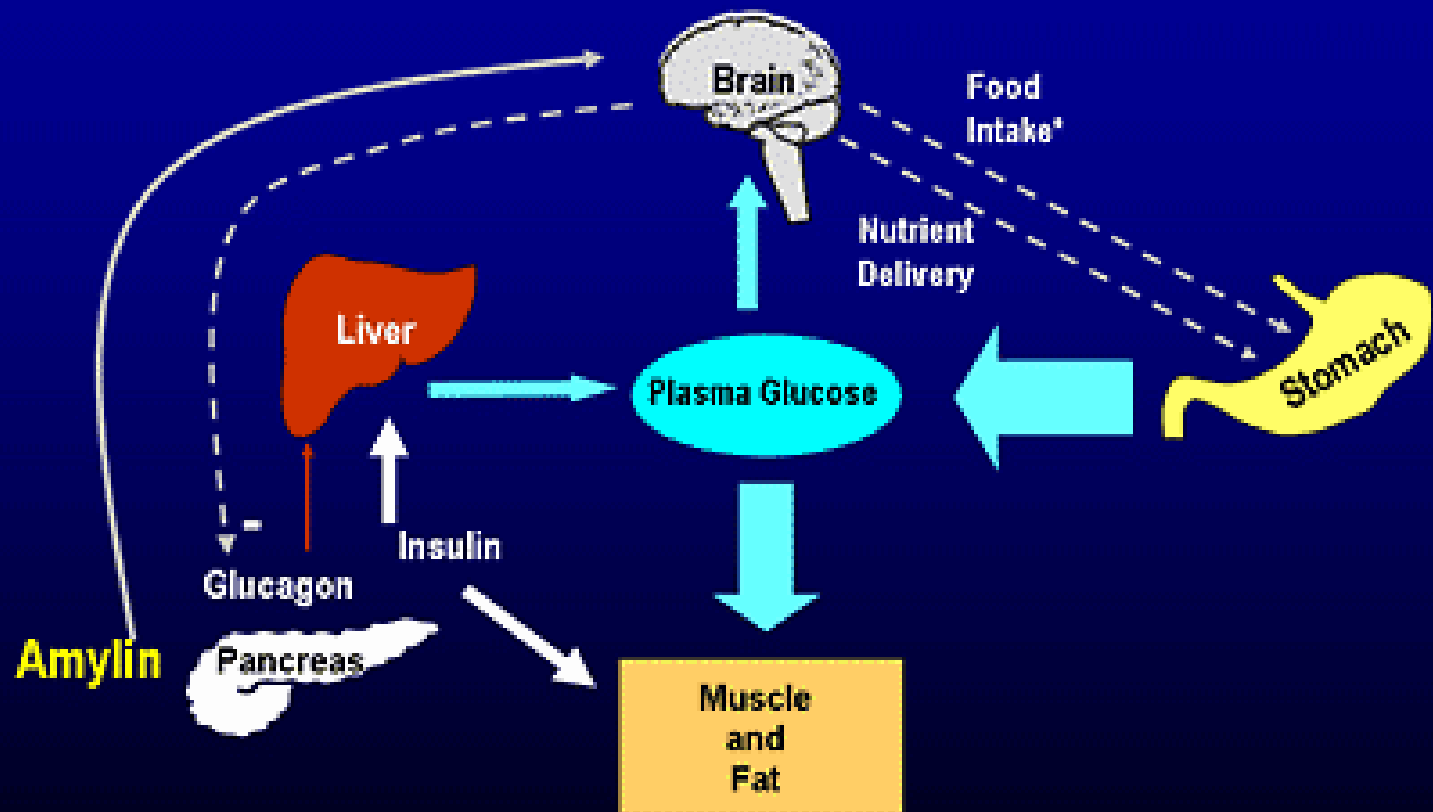
Inzulin érzékeny

- GLUT5: Fruktóz transzporter

Inzulin+Amylin

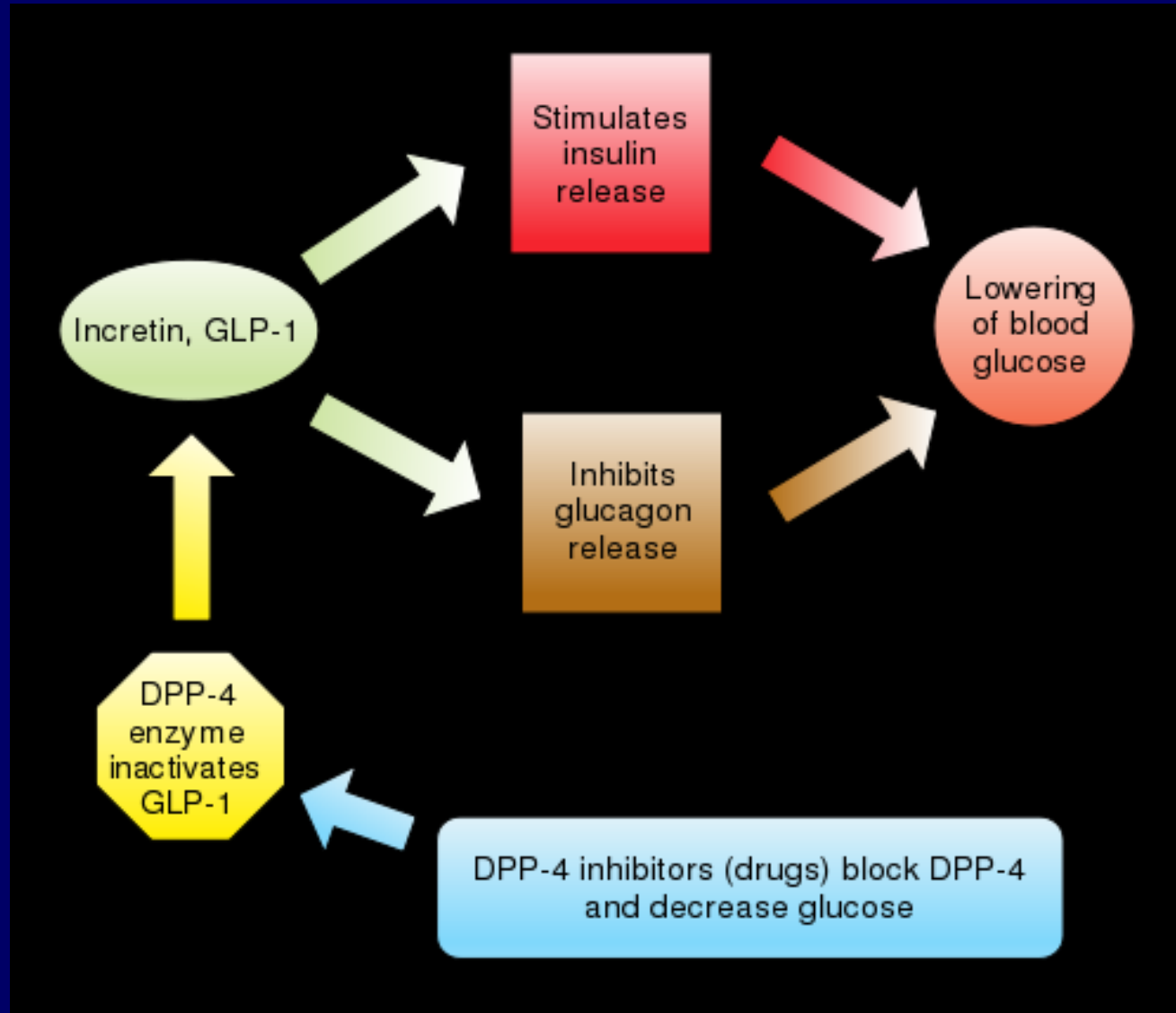
Amylin Helps Regulate Postprandial Glycemia via Multiple Mechanisms

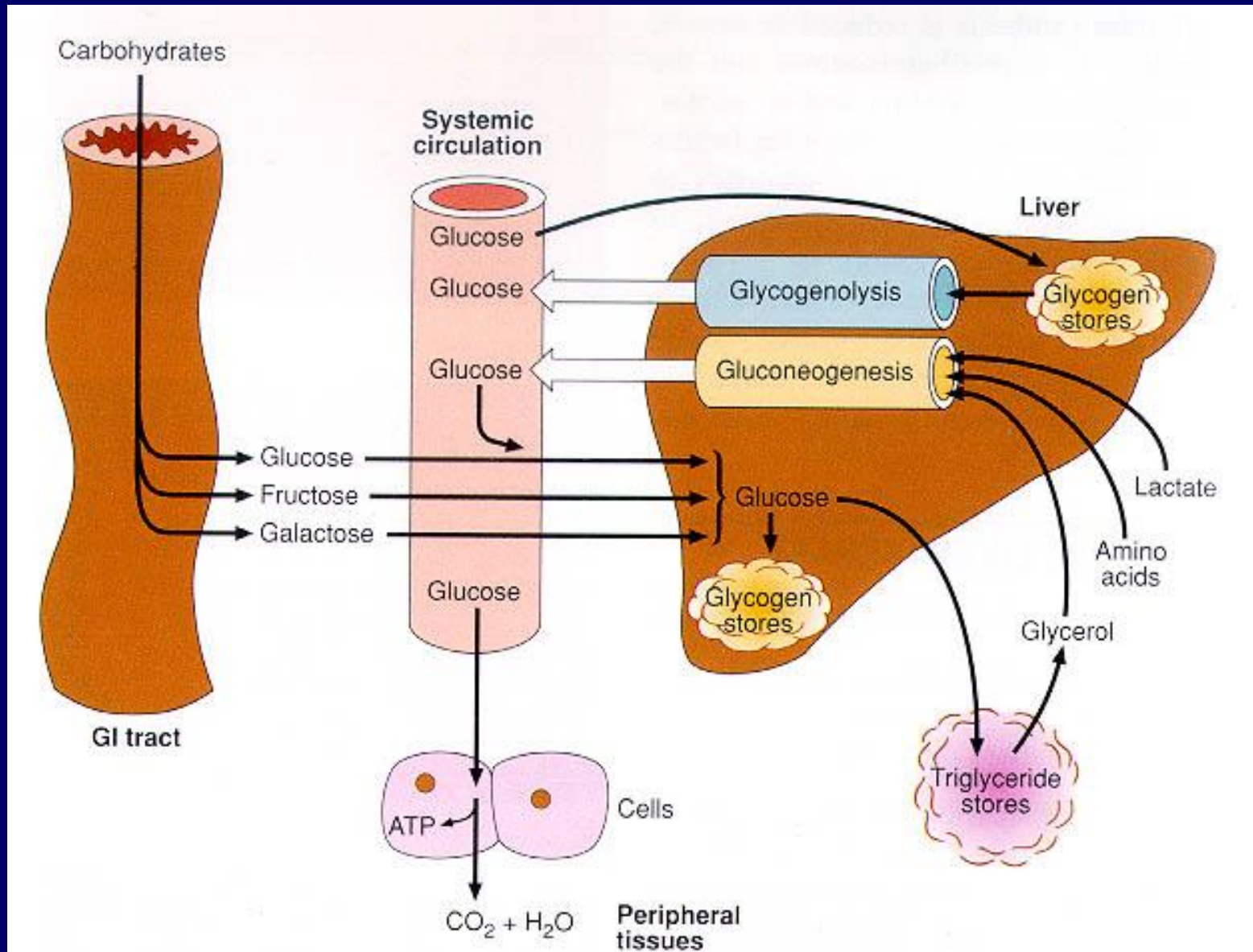
*Inferred from animal studies

Glukagon like peptid (GLP1)

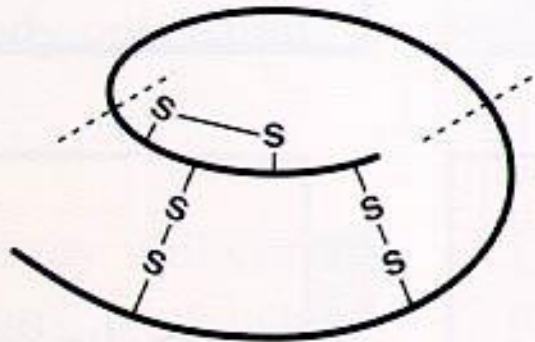
Szénhidrát anyagcsere sommásan

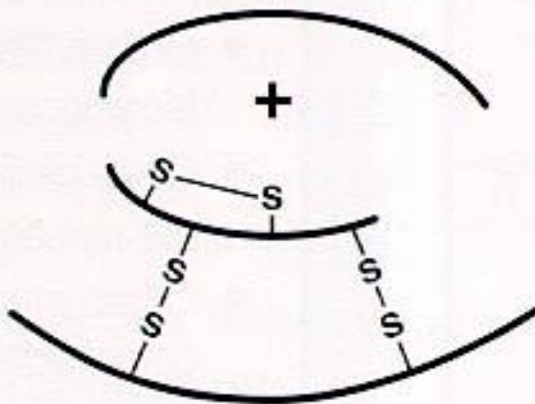
Pre-proinsulin

Proinsulin

C-Peptide
and
insulin

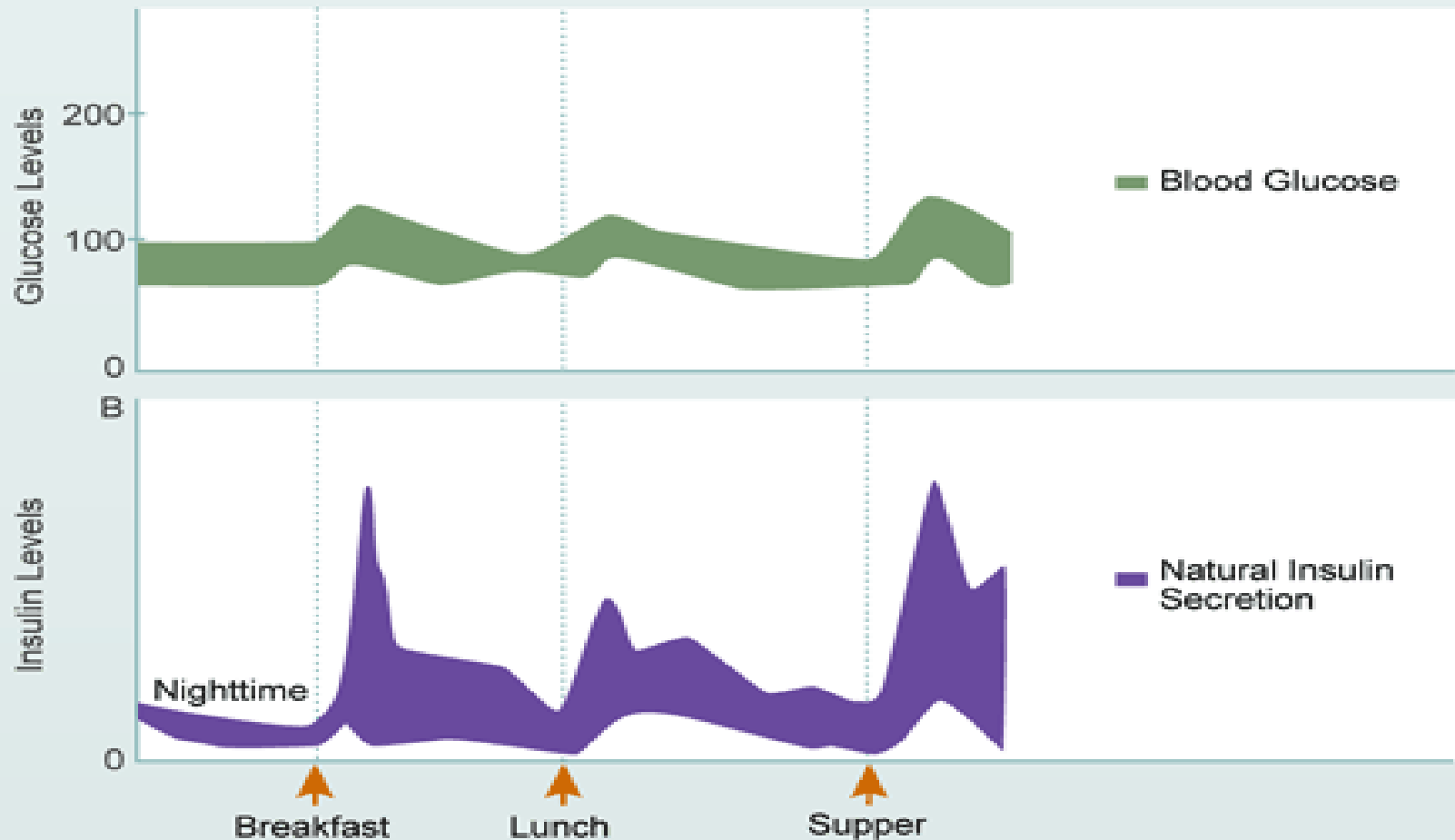

Az inzulin születése

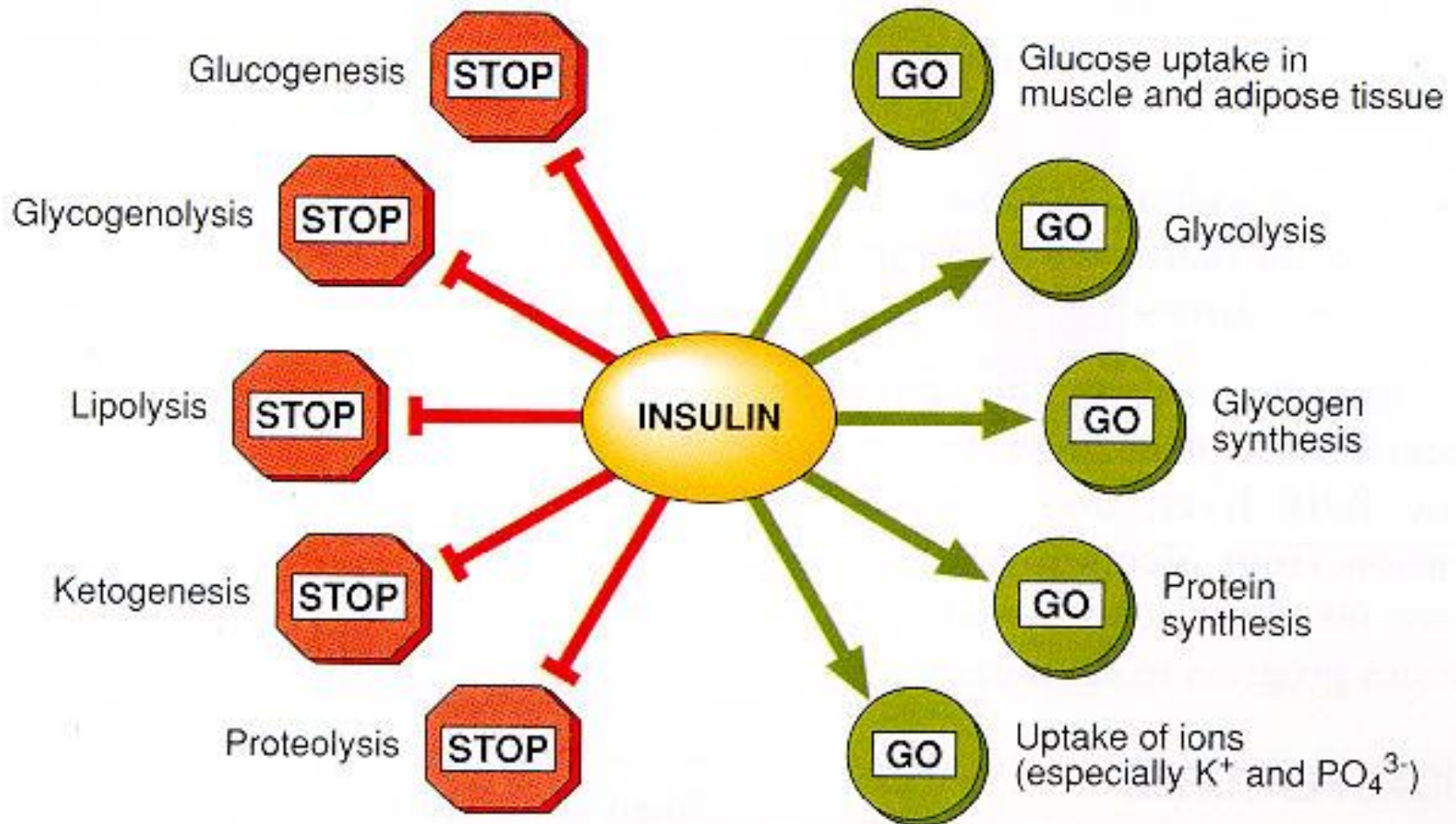
**Endogén inzulin:
C-peptid!**

Inzulin szekréció a táplálkozás függvényében

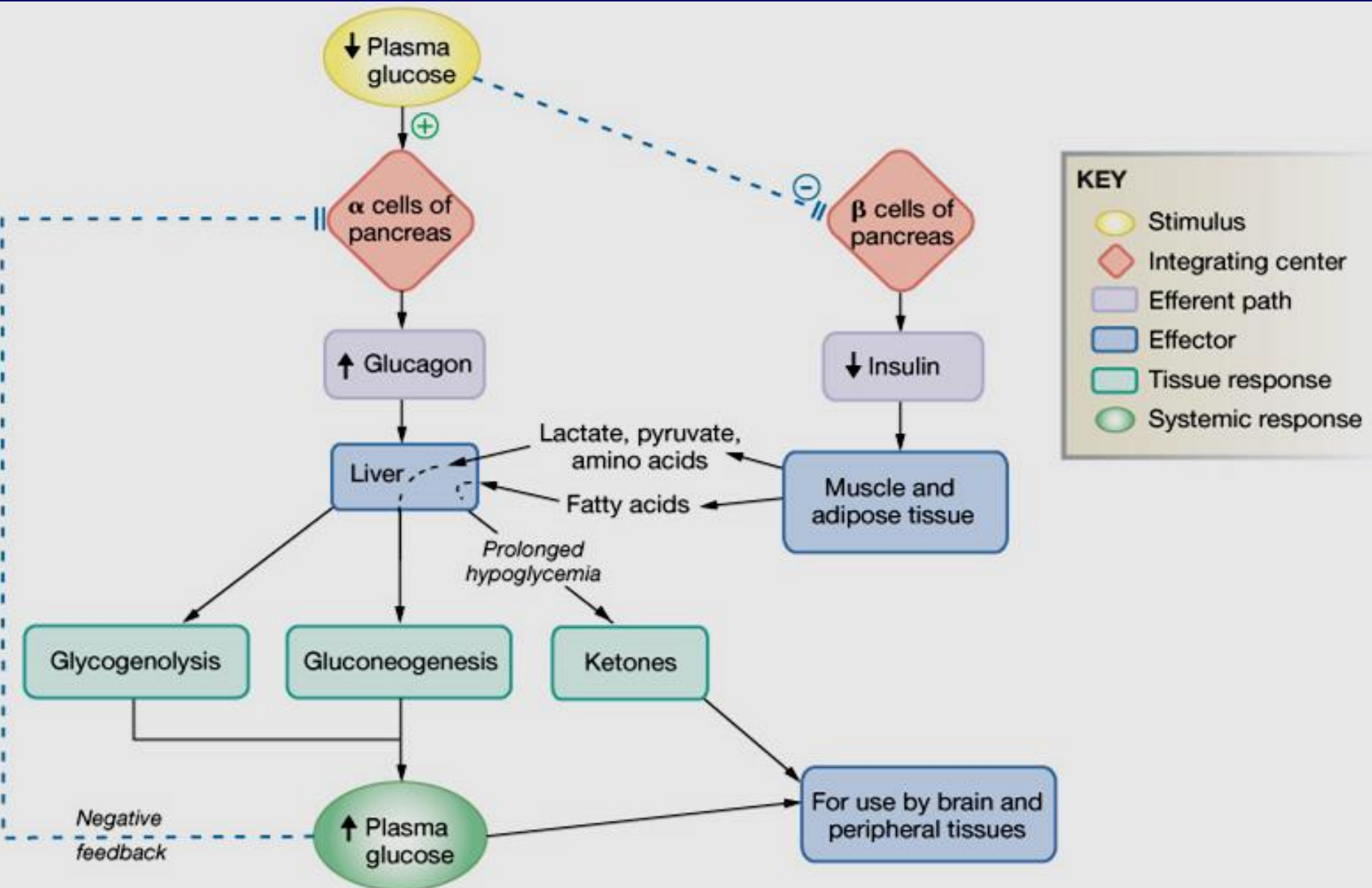
Normal (Non-diabetic) Blood Glucose and Insulin Levels over 24 Hours

Inzulin biokémiai hatásai

Hipoglikémiás válasz

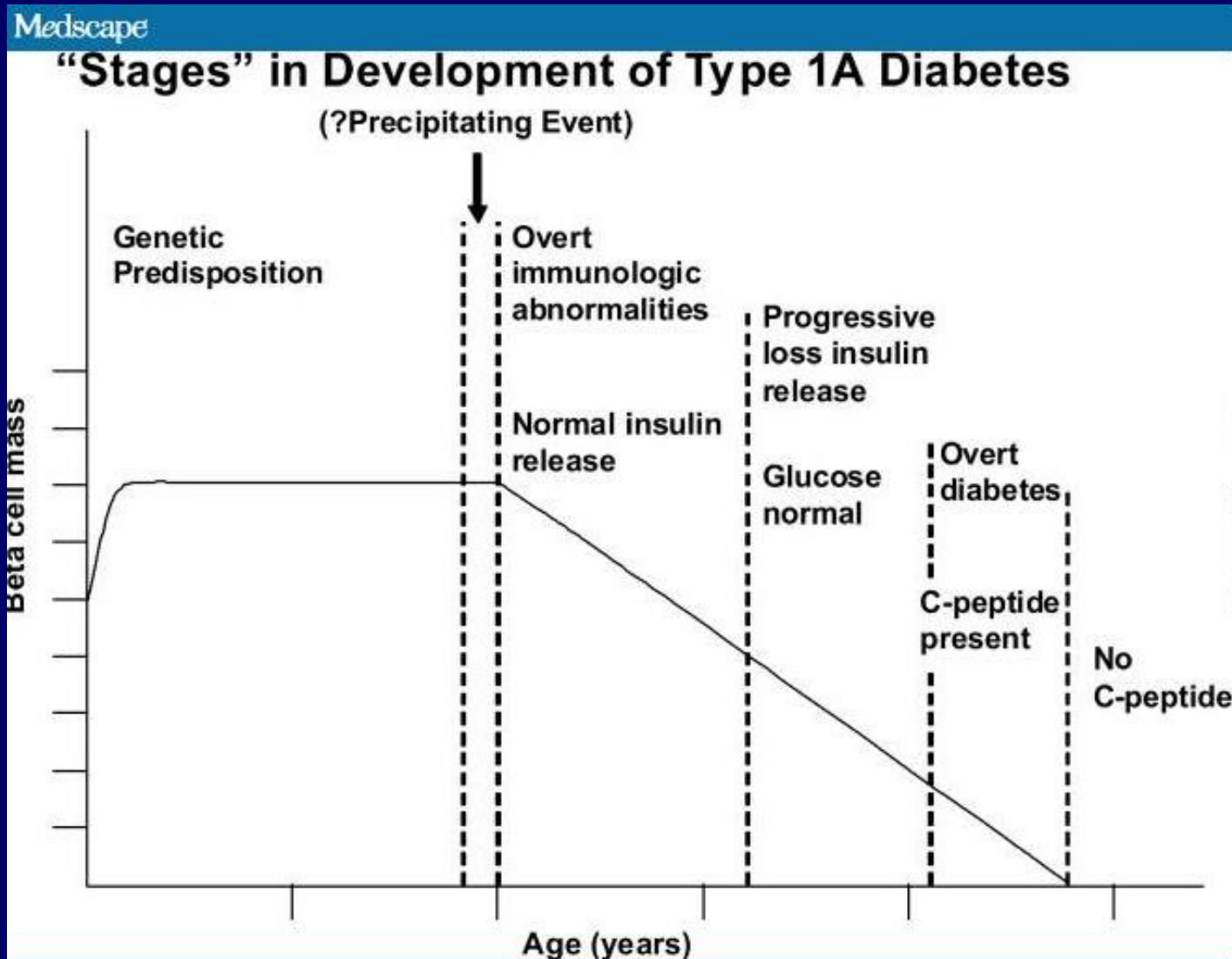

Diabetes Mellitus

- **1-es típus**
- B-sejtek pusztulása
- inzulinhiány
- Keto-acidózis
- gyors kialakulás
- autoimmun + vírus
- gyerekek, fiatalok
- öröklődés (HLA)
- 1 : 100
- **2-es típus**
- sejtek rezisztenciája
- inzulin lehet magas
- Keto-acidózis ritka
- lassú, lappangó
- étkezés, életmód
- kövér felnőttek
- öröklődés
- 1 : 10-20

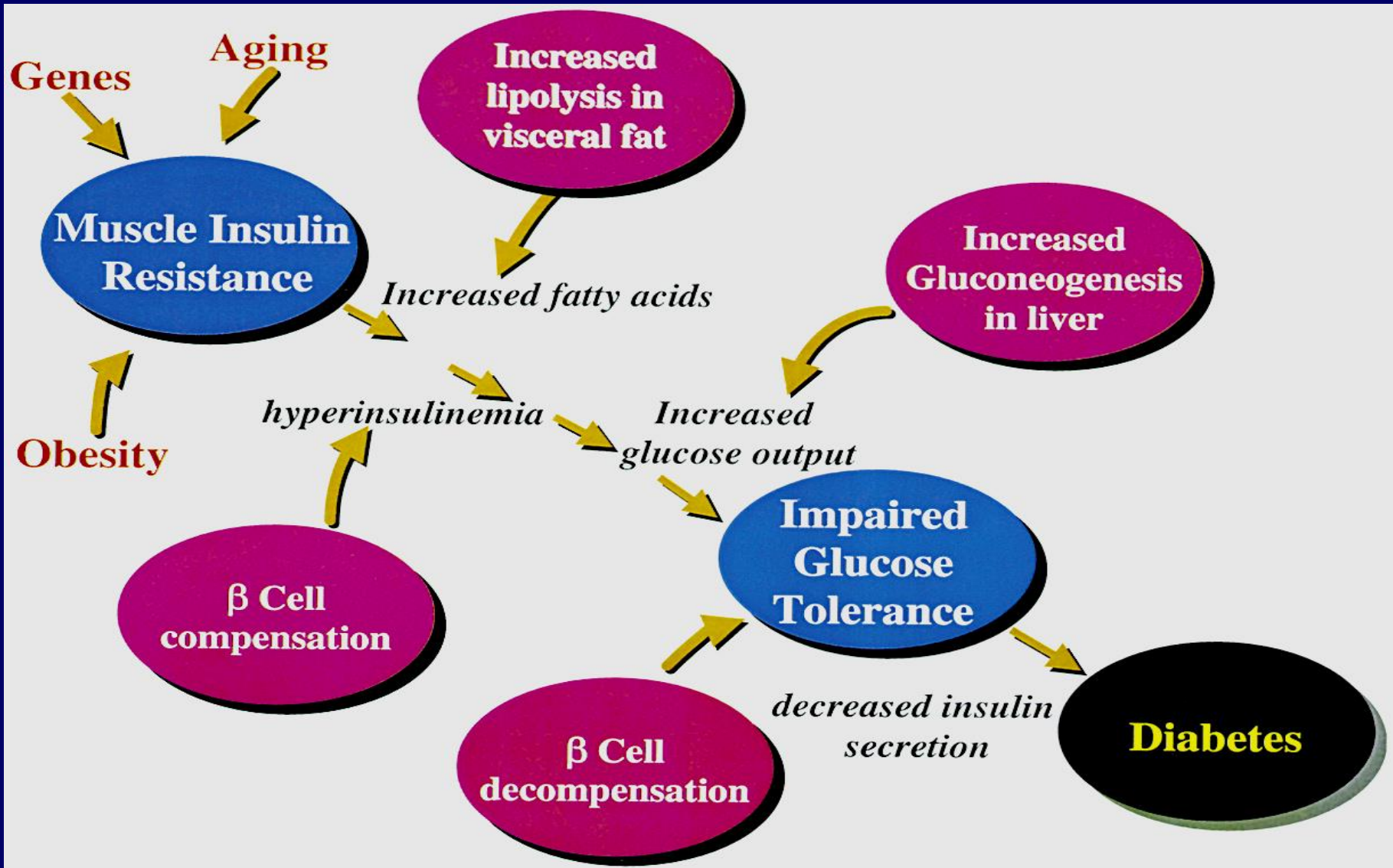
Inzulin mérés 60-as évek, RIA

1-es típusú diabetes kialakulása

2-es típusú diabetes kialakulása

Diabetes mellitus fontosabb jellemzői

Main Features	I. típusú	II. típusú
Epidemiology		
Frequency in Northern Europe	0.02–0.4%	1–3%
Predominance	N. European Caucasians	Worldwide Lowest in rural areas of developing countries
Clinical Characteristics		
Age	<30yrs	>40yrs
Weight	Low	Normal or increased
Onset	Rapid	Slow
Ketosis	Common	Under stress
Endogenous insulin	Low/absent	Present
HLA associations	Yes	No
Islet cell antibodies	Yes	No
Pathophysiology		
Aetiology	Autoimmune destruction of pancreatic islet cells	Unclear. Impaired insulin secretion and insulin resistance
Genetic associations	Polygenic	Strong
Environmental factors	Viruses and toxins implicated	Obesity, physical inactivity

Preanalitika fontossága a szénhidrát anyagcsere vizsgálatokban

- Minta típusok: kapilláris, **vénás plazma**, teljes vér
- Glikolízis gátló (NaF vagy jódacetamid)
- Alvadásgátló (heparin, oxalát)
- Mintavétel időzítése (reggel, posztprandiális, terhelés)
- Beteg előkészítés (diéta, éhgyomri minta)

Laboratóriumi vizsgálatok fontossága diabetes mellitusban

- **Diagnosztikus értékű!**
- **Kizáró értékű!**
- **Életmentő jelentőségű!**
- **Terápia monitorozásában létfontosságú**
- **Otthoni monitorozást lehetővé tevő**
- **Hosszú távú követésre alkalmas**
- **Szövődmények korai jelzésére alkalmas**

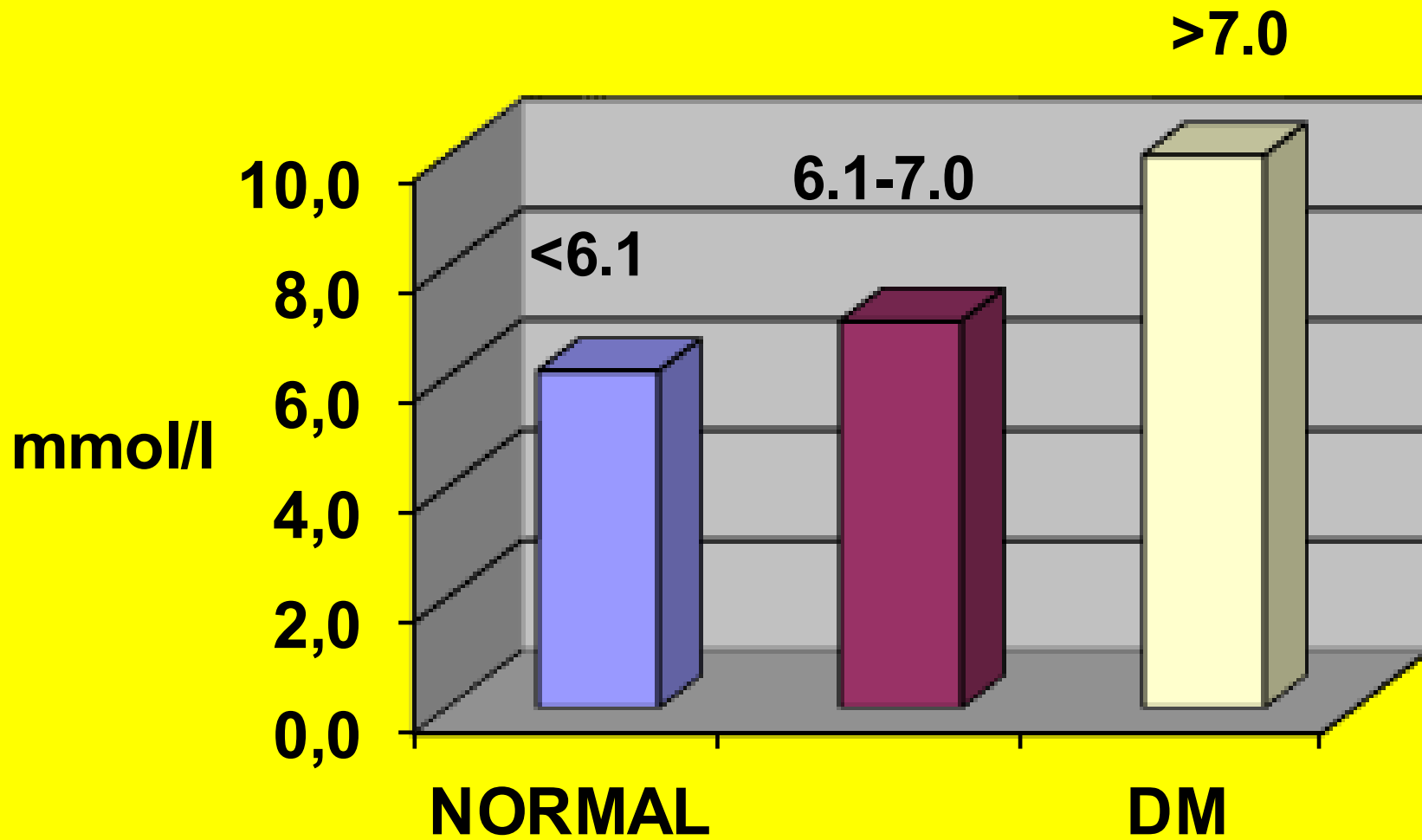
Diabetes mellitus laboratóriumi diagnosztikája

- **Éhgyomri plazma glukóz**
- **Posztprandiális (random) plazma glukóz**
- **Orális glukóz terhelés inzulin profillal**
- **Vesefunkciók**

- **Vizelet: összfehérje, mikroalbumin,
általános (keton)**

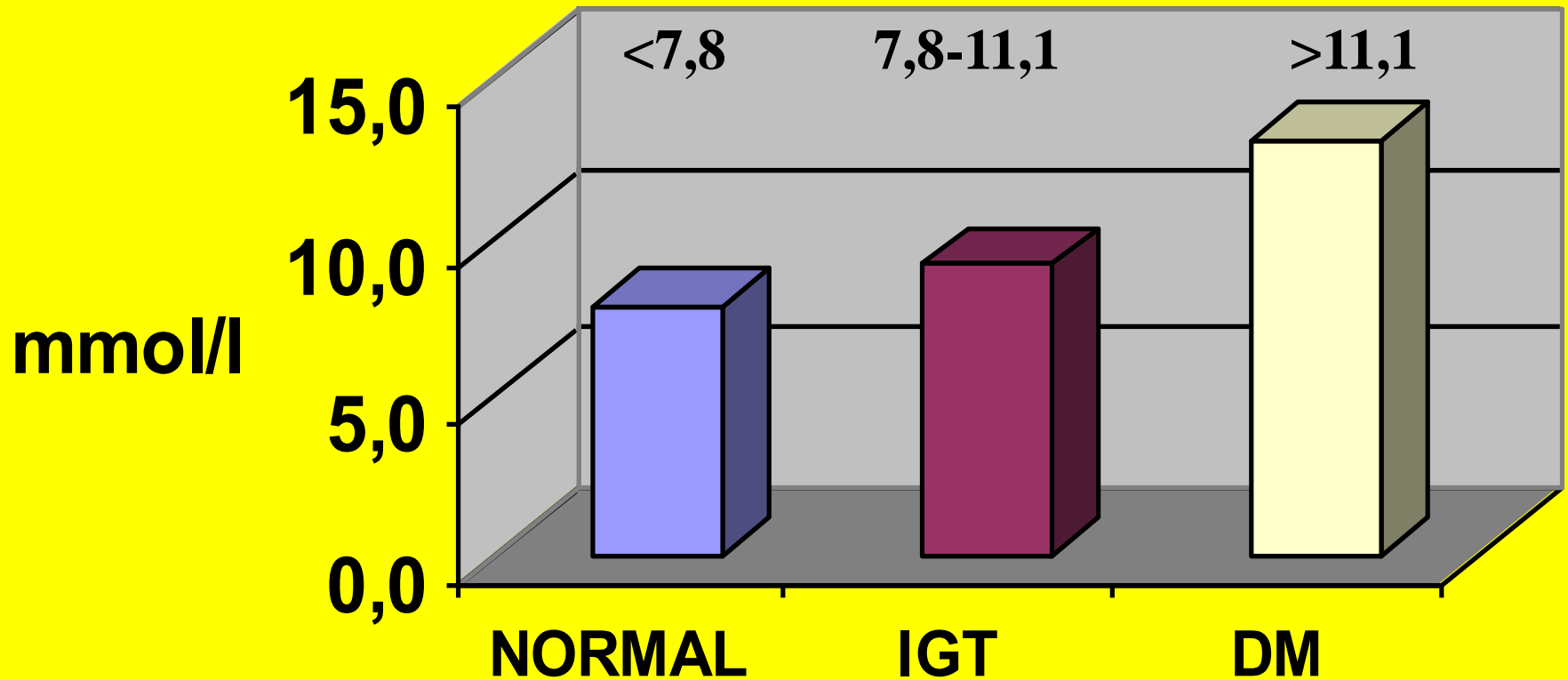
Diabetes Mellitus diagnózis

- Plazma cukor (glikolízis+alvadásgátlás, enzimreakció) Éhgyomri:
egészséges: $<6\text{mmol/l}$
cukorbeteg: $>7\text{mmol/l}$
- OGTT (terhességi diabetes szűrésre)
- Inzulin, C-peptid
- Antitestek
- Szűrés: kérdőív $\Rightarrow$ rizikó csoport $\Rightarrow$ éhomi glükóz, OGTT (reggeli?)

Éhgyomri plazma glukóz

ORAL GLUCOSE TOLERANCE (2 h)

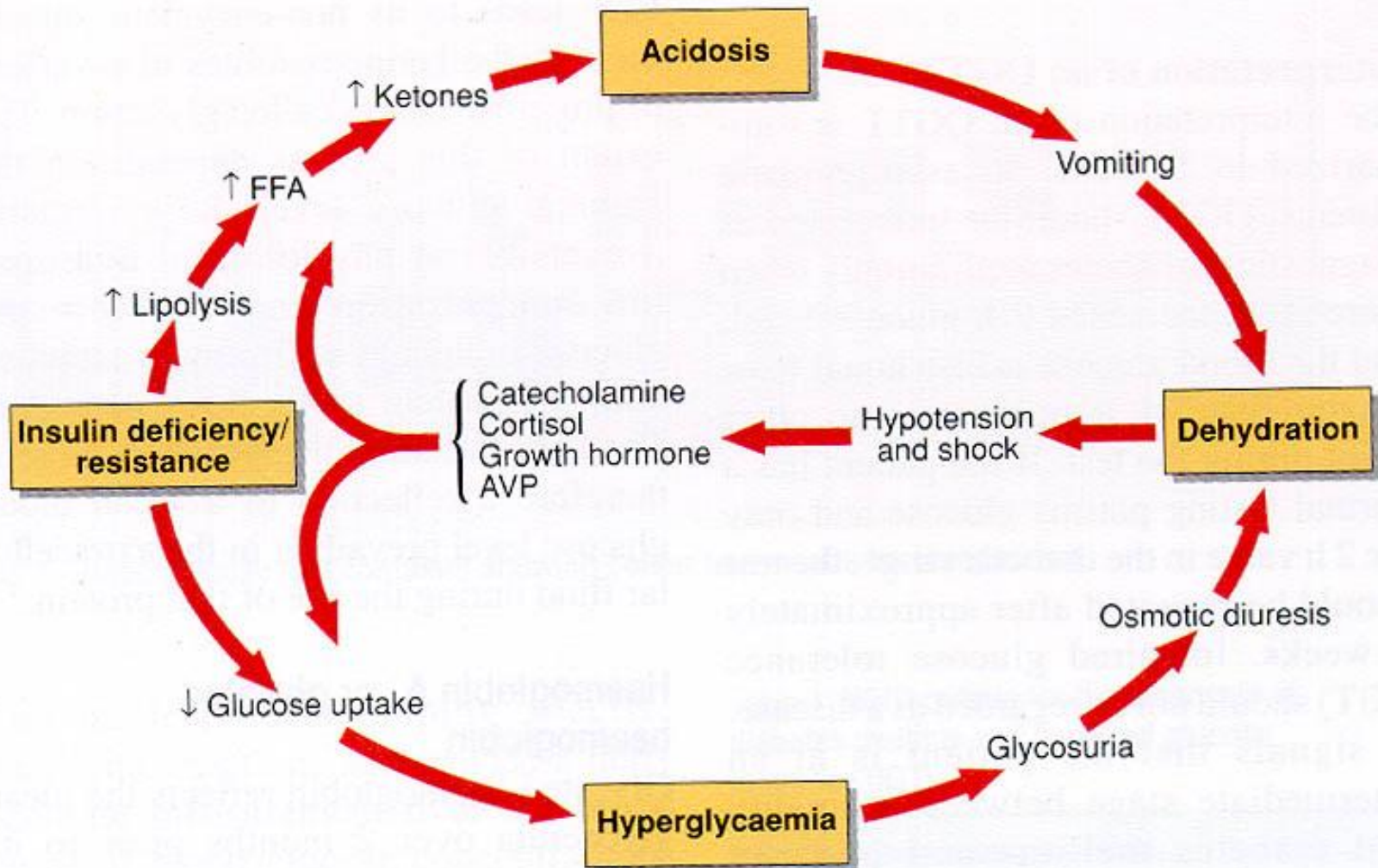

A diabeteses ketoacidózis (DKA) és a hiperosmoszisos hiperglikémiás állapot (HHS)

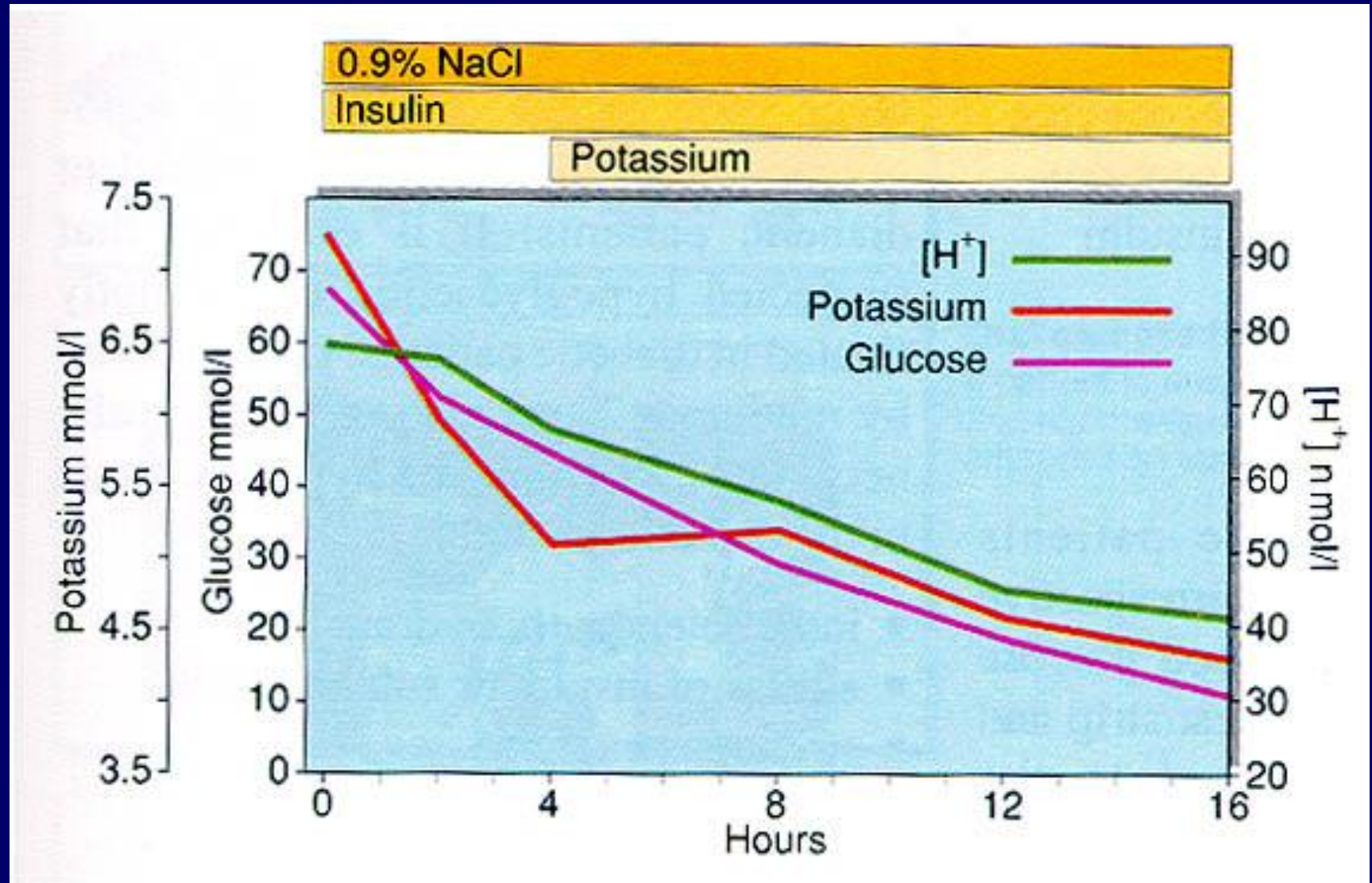
DKA

	Enyhe	Közepes	Súlyos	HHS
Plazma glükóz (mmol/l)	> 13.9	> 13.9	> 13.9	> 33.3
Artériás pH	7,25-7,30	7,00 - 7,24	< 7,00	> 7,30
Szérum bikarbonát(mmol/l)	15-18	10-15	< 10	> 15
Ketontestek (vizelet/szérum)	Pozitív	Pozitív	Pozitív	Alacsony
Szérum ozmolalitás (mOsm(/kg)	Változó	Változó	Változó	> 320
Anion gap	> 10	> 12	> 12	< 12
A szenzoros és mentális működés eltérései	Éber	Éber/aluszékony	Stupor/coma	Stupor/coma

Ketoacidózis jellegzetességei

Ketoacidózis kezelése, monitorozás

Diabetes mellitus akut szövődményei

Features	Diabetic keto-acidosis (DKA)	Hyperosmolar non-ketotic coma (HONK)	Lactic acidosis
Plasma glucose	High	Very high	Variable
Ketones	Present	None	Variable
Acidosis	Moderate/Severe	None	Severe
Dehydration	Prominent	Prominent	Variable
Hyperventilation	Present	None	Present

Diabetes mellitus laboratóriumi követése

- **Éhgyomri vércukor**
- **Glukóz terhelés (korlátozott indikáció!)**
- **Fruktózamin (2-3 hetente)**
- **HbA1c (3 havonta)**
- **Vesefunkciók, elektrolit, vízháztartás (mikroalbuminuria is)**
- **Lipid anyagcsere**
- **Inzulin, C-peptid**

Diabetes Mellitus- monitorozás

- Vércukor gyorsesztek-otthon
- Plazma glükóz (laboratórium)
- Fruktózamin
- HbA1c

Diabetes Mellitus- monitorozás

25 éve

Diabetes Mellitus- monitorozás

- Vércukor gyorsesztek-otthon
- kapilláris vérből, azonnal meghatározva
- kis készülékkel szemikvantitatív $\Rightarrow$ Inzulinadagolás

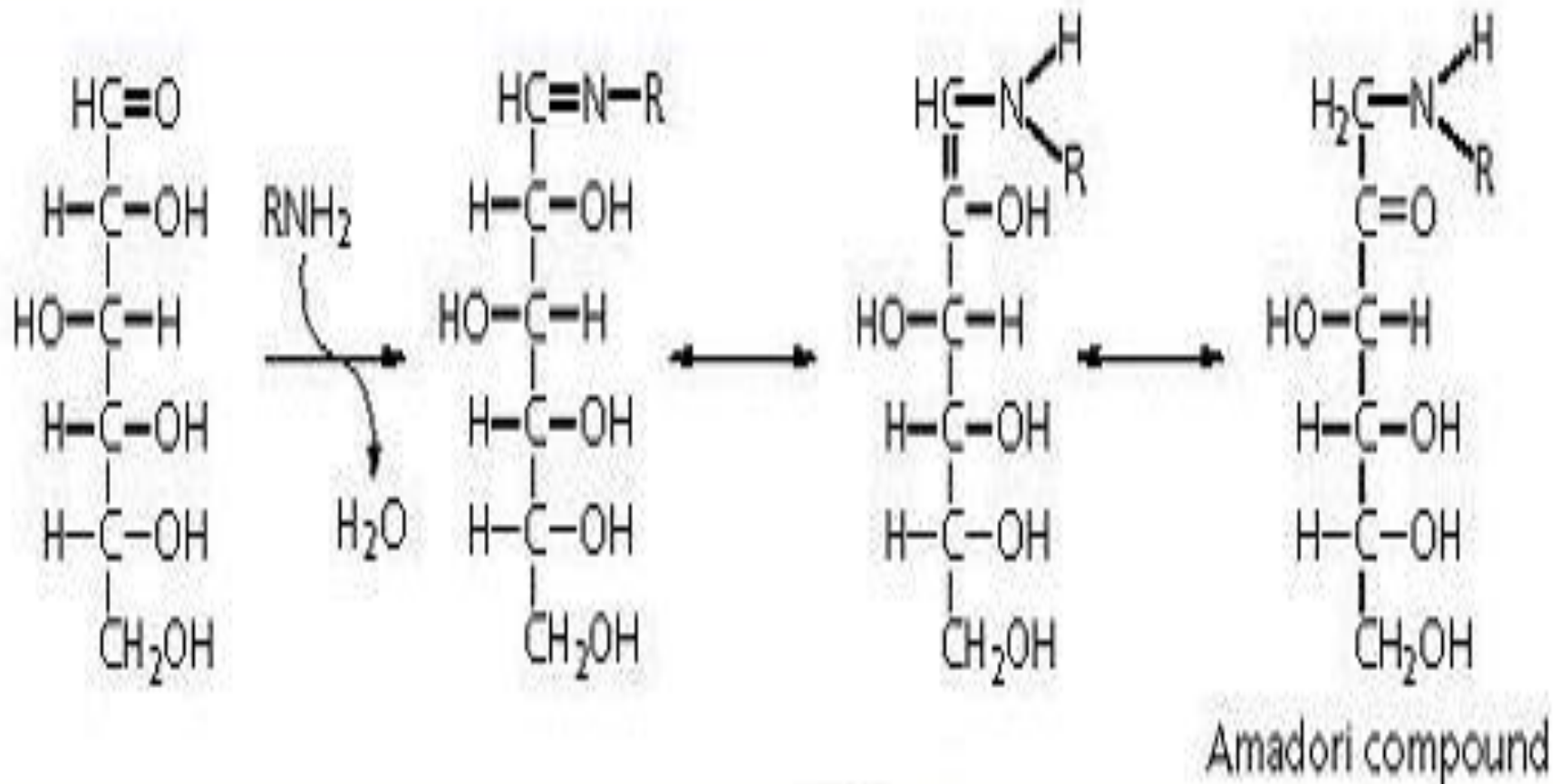

Diabetes Mellitus- monitorozás

- Plazma glükóz (laboratórium):
  - étkezési állapot
  - stressz
  - lázas betegség
  - terápia (együttműködés)

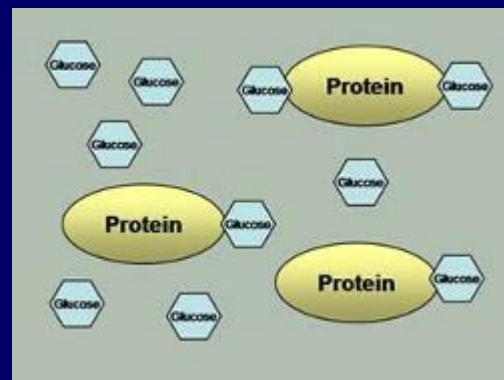

Amadori

Fruktózamin

- Glikált szérum fehérjék
- Albumin
- 200-285mmol/l
- 2-3hét lebomlási idő
- Fehérje anyagcsere zavarok: pl. nefropátia

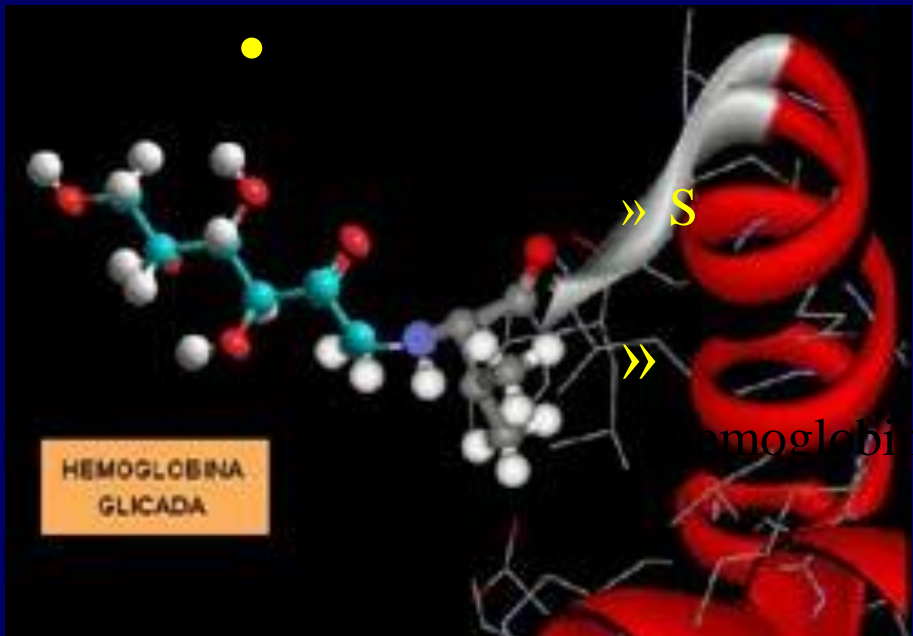
Glikált hemoglobin

- Hemoglobin formák:

- HbA: 2 α és 2 β lánc 95-97%
  - HbA₀ : nem glikált 90%
  - HbA₁ : glikált hemoglobin
    - HbA_{1a1} Fructose-1,6-diphosphate
    - HbA_{1a2} Glucose-6-phosphate
    - HbA_{1b} más cukor származékokkal
    - HbA_{1c} 75-80% HbA₁ : A β lánc N-terminális valinja D-glucose –zal glikálva
- HbA₂ 2 α és 2 δ lánc <3%
- HbF 2 α és 2 γ lánc <1% Fötális hb.

HbA1c jelentősége

- VVT életidő: 100-120 nap
  - A HbA1c koncentrációja az átlagos glükóz koncentráció függvénye, ha a hemoglobin szintézis-lebomlás normális.

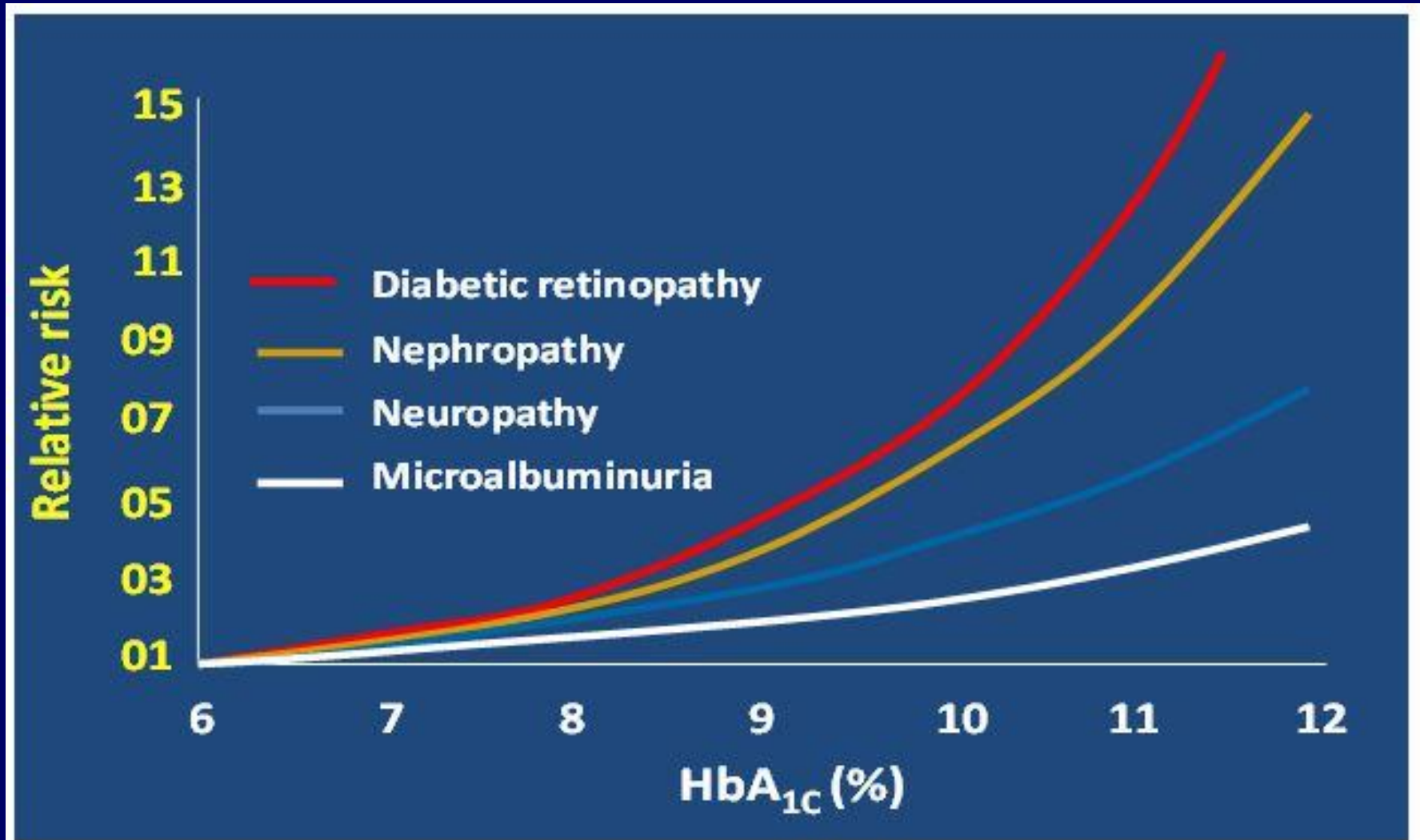

monitorozás: 3 hónap

%

mmol HbA1c / mol

HbA1c és a diabetes mellitus szövődményei közti összefüggés

Nem enzimatis glikáció következményei

1. Schiff bázis (A glükóz és a fehérjék aminocsoportjai (lizin) közti NEM-enzimatis reakció) $\longrightarrow$
2. Irreverzibilis átrendeződés: Amadori termék $\longrightarrow$
3. Késdői glikálási termék: Advanced glycation end product (AGE)

Módosul a fehérjék szerkezete, funkciócsökkenés (lassú turnover-ú fehérjék)

Cytokine and szabadgyökök.

Oxidative stressz

HbA1c szűrésre?

- Nem! ? (5-6 évvel ezelőtt)
- Standardizáció (IFCC)
- Átlagos glükóz mérés (glucose monitoring biosensors)
- Ár (kb. 3*osa a tesztcsík (otthoni monitorozás) árának)?

POCT HbA1c

HbA1c as an indicator of Diabetes Control

